

Werkgroep Eurobom
PENN/Netherlands MPI/Netherlands

FACTS AND REPORTS

Mei 2002 – No. 2A – aanvulling bij Facts and Reports nr. 2, februari 2002

VEILIGHEIDSVRAAGSTUKKEN EN DE VERKIEZINGEN

PARTIJPROGRAMMA'S OVER VREDE EN VEILIGHEID

[Partijen op alfabetische volgorde]

[Wijzigingen en aanvullingen in definitieve programma's t.o.v. concepten]

CDA

Samenleven houdt niet op bij de grenzen. Zowel voor de internationale als de nationale samenleving geldt dat zonder zekerheid, stabiliteit en rechtvaardige verhoudingen duurzame ontwikkeling niet mogelijk is. Als internationaal niet adequaat wordt samengewerkt, krijgen landen met onbeheersbare processen van armoede, geweld, oorlog, terrorisme of milieubedreiging te maken. Respect voor mensenrechten en het bevorderen van behoorlijk democratisch bestuur zullen daarom naast economische samenwerking de centrale doelstellingen van internationaal veiligheidsbeleid moeten zijn. Waar de menselijke waardigheid in het geding is, mag de internationale gemeenschap niet afzijdig blijven. Het CDA steunt daarom ook het door de VS ingezette beleid om internationaal, in EU- en NAVO-verband, het terrorisme te bestrijden en de waarden gerechtigheid en solidariteit te verdedigen. Waarden waar christen-democraten sterk aan hechten en die moeten worden doorgegeven van generatie op generatie.

[...]

11. Nederlands veiligheidsbeleid in NAVO- en EU-verband

8.11.1 Nederland zet zich in voor versterking van de internationale rechtsorde.

Het Nederlandse veiligheidsbeleid wordt vormgegeven in het kader van de Europese Unie en van de NAVO. Nederland houdt een defensie in stand die toegesneden is op taken in het verdragsgebied en het vervullen van vredesoperaties en met een flexibele organisatie waarbij meer aandacht wordt besteed aan afstemming van taken en behoeften tussen verschillende krijgsmachtonderdelen.

8.11.2 Het CDA erkent het toenemend belang van preventieve diplomatie, waaronder monitoren van conflictsituaties en een effectief mensenrechtenbeleid inclusief aandacht voor de kwetsbare positie van minderheden, zowel in het verband van de Europese Unie als door Nederland zelf.

8.11.3 Er moet een sneller en duidelijker systeem komen voor het vaststellen van VN-mandaten voor militaire interventies. Nederland is als lid van de EU en de NAVO bereid aan dergelijke operaties deel te nemen, mits er een duidelijk mandaat bestaat, een militair uitvoerbare opdracht met bepaalde tijdsduur en een grootmacht deelneemt (bij voorkeur lid van de Veiligheidsraad). Herstel van de sociale infrastructuur en de opbouw van vrije media en rechtvaardige juridische structuren zijn van essentieel belang in de postconflictsituatie. In EU-verband moet worden gewerkt aan de uitvoering van politietaken en het ter beschikking stellen van kennis en ervaring in landen / regio's waar de vrede hersteld is en gewerkt moet worden aan normalisering.

8.11.4 Defensie blijft te allen tijde verantwoordelijk voor de nazorg van veteranen.

8.11.5 Het CDA pleit voor een betere samenhang en afstemming op Europees niveau van externe betrekkingen en veiligheidsvraagstukken. Gemeenschappelijke strategieën op het gebied van Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid moeten duidelijke doelstellingen, een tijdshorizon, een genderperspectief en ten aanzien van de middelen zowel diplomatieke, politieke, economische en militaire elementen bevatten.

8.11.6 Bij uitzenden van militaire eenheden en hulpverleners naar conflictsituaties dient iedere eenheid in het veld bij voorkeur uit mannen en vrouwen te bestaan.

D66

Voor het streven naar een stabiele vrede in Israel en Palestina moet de voedingsbodem van verarming en vervreemding, en daarmee wederzijdse gevoelens van onveiligheid weggenomen worden. D66 erkent het recht van de Palestijnen op een levensvatbare Palestijnse staat waarbinnen democratische structuren en waarden tot hun recht komen. Er moet daarbij een acceptabele oplossing gevonden worden voor alle drie 'geloven van het boek' en voor het probleem rond Jeruzalem en de heilige plaatsen.

[...]

D66 wil dat Nederland terughoudender wordt in de export van wapens, vooral als het naar landen met ondemocratische regimes betreft. Er moeten Europese beperkingen komen op de overdracht van militaire technologie. Er moet snel een verplicht VN-register worden opgezet waarin alle wapenverkoop worden geregistreerd, ook die van lichte wapens. D66 wil dat Nederland een nog actievere rol gaat spelen in de aanpak van landmijnen door actief te bevorderen dat landmijnen overal ter wereld onschadelijk worden gemaakt. D66 wil een wereldwijde stop op de productie van landmijnen.

VVD

Nederland moet inspelen op wat zich achter de grenzen afspeelt en internationale organisaties naar vermogen ondersteunen.

In het buitenlands beleid heeft het bevorderen van vrede en stabiliteit de hoogste prioriteit. Vrede en stabiliteit is tevens een fundamentele voorwaarde voor het kunnen behartigen van de belangen van Nederland, en van Nederlanders en Nederlandse bedrijven in het buitenland. Tegelijkertijd vormen vrede, stabiliteit en goed bestuur basisvoorwaarden voor democratie, welvaarts groei en respect voor mensenrechten.

De bevordering van vrede, stabiliteit en goed bestuur wordt nagestreefd door samenwerking binnen internationale organisaties, zoals de EU, de NAVO en de VN en haar gespecialiseerde organisaties. Goede samenwerking met de VS is van strategische waarde voor de stabiliteit en economische ontwikkeling in Europa.

Daarnaast vereist de bewaking van Nederlandse belangen in het buitenland een open en dienstverlenende instelling van de overheid en haar diplomatieke vestigingen.

[...]

Bemoeienissen met de interne politiek van andere landen kunnen hun oorzaak vinden in de ernstige en voortdurende schending van mensenrechten. Inmenging door een groep van staten verdient de voorkeur. Flagante schending van de mensenrechten kan leiden tot opschorting of volledige stopzetting van politieke en/of financiële samenwerking, bij voorkeur in Europees verband.

Stabiliteit en vrede worden gediend met een goed uitgeruste veiligheids- en defensieorganisatie. Nieuwe defensietaken, zoals deelname aan crisisbeheersingsoperaties, vragen nieuwe kennis en vaardigheden van het personeel.

Nederland staat samen met zijn bondgenoten voor de handhaving en verdediging van een vrije en tolerante samenleving, gebaseerd op de werking van democratie en open markten. Iedere bedreiging van rechtsstaat en samenleving moet passende middelen tegemoet worden getreden. Bestrijding van staatsondermijnende activiteiten en terrorisme vergt zowel een interne als een grensoverschrijdende bundeling van krachten.

Zowel het aantal lidstaten van de Europese Unie als van de NAVO groeit. Ook na de recente uitbreidingen zijn er verschillende landen die in aanmerking willen komen voor het lidmaatschap van die organisaties. Uitbreiding is een positieve ontwikkeling, maar mag geen doel op zich worden.

CITATEN

[Partijen op alfabetische volgorde, citaten op chronologische volgorde]

CDA

Joeke Baarda: “Wat vindt de staatssecretaris overigens van de suggestie van de ACOM, de CNV-bond van militairen, om in het kader van de problematiek van werving en opleiding bij defensie als mogelijke oplossing de status van ‘‘aspirant militair’’ te introduceren? De ACOM denkt dan aan een leer- en werkovereenkomst van twee jaar met schoolverlaters die volgens de thans geldende normen nog te jong zijn om in dienst te gaan. In die contractperiode zou de aspirant-militair een gedegen training en opleiding moeten krijgen die uiteindelijk kan leiden tot een ‘‘volwaardig’’ dienstverband bij de krijgsmacht op 18-jarige leeftijd. Er zullen toch mogelijkheden moeten worden geschapen om schoolverlaters die dat willen, te binden aan de krijgsmacht, omdat zij anders veelal een loopbaan zullen zoeken in andere sectoren van de maatschappij. [...] Ook wij willen geen kindsoldaten maar wel een eerdere binding in de vorm van opleidingen.”

(Vaststelling begrotingen Defensie en Buitenlandse Zaken, Eerste Kamer, 5 februari 2002, EK 18, blz 18-891)

Jos van Gennip: “Een verinning van de relatie van Rusland met de NATO roept uiteraard onmiddellijk opnieuw de vraag naar het bestaansrecht van de NATO zelf op. Tegen wie is dat bondgenootschap nog gericht? Op de top in Washington in 1999 is de nieuwe NATO ten doop gehouden, met haar nieuwe taakstellingen. Na 11 september werd het inroepen van artikel 5 de basis voor het gezamenlijk optreden tegen het terrorisme. Hier doet zich echter de paradox voor dat de VS zich eigenlijk veel minder gelegen lijken te laten liggen aan de meerderheid van de verdragspartners dan tijdens de Golfoorlog, toen ook Nederland zonder artikel 5 een veel directere en belangrijkere rol speelde in de strijd tegen de agressor van Koeweit.

[...]

Daarmee komen we opnieuw op de rol van de VS en Europa, partners dus die van elkaar vervreemden. Er stapelt zich langzamerhand een beangstigend dossier op van tegenstellingen en vervreemdingen binnen de NATO.

[...]

Deze lange lijst van belangentegenstellingen kan, zeker als de oorlog tegen het terrorisme voorbij is, een enorme hypotheek op de relatie tussen de VS en Europa leggen. Wij moeten nu veel meer gaan werken aan modellen, van

conciliatie tot agreements to disagree. Wat doet de regering in NATO-verband en bilateraal verband om te laten weten dat op den duur het gevaar van vervreemding binnen de – laat daar geen twijfel over bestaan – onmisbare Atlantische samenwerking heel groot is?

Naast de onevenwichtigheid binnen de NATO en naast de groeiende agenda van verschillende belangen en opvattingen tussen Europa en de Verenigde Staten, is er een derde element in de relatie met Amerika en dat element baart ons de meeste zorgen. Voorbeelden zijn al gegeven. Het gaat in wezen om de visie op de rechtsvertaling van de realiteit van de globalisering. De NATO is ofwel het instrument in de horizontale, bilaterale machtsrelaties van de VS om de wereld een beetje op orde te houden, of de NATO groeit uit tot een instrument in die multilaterale wereldorde en kan dan verwijzen naar een verticale orde. Ik gaf Kyoto, het Internationaal strafhof en andere onderwerpen als

voorbeelden van tegenstelling tussen Europa en de VS, maar zij zijn meer. Zij zijn een uitdrukking van wat Jessica Mathews in het geciteerde artikel noemt "multilateralism a` la carte". We gebruiken het multilaterale systeem om Milosovic naar Den Haag te brengen, maar de rol van de CIA bij de moord op Letelier blijft onbespreekbaar. Ik kan me zelfs nog iets bij die houding voorstellen, want als anderen weigeren de rol van politieagent van de wereld te spelen, bescherm en beoordeel je ook je eigen agenten. Wat ons zorgen baart, is de afwezigheid van een fundamentele discussie over de vraag wat het grote buitenlandspolitieke dispuut van de komende jaren zal worden. De economische grootmacht Europa, met Solana en Patten, met haar Europees veiligheids- en defensiebeleid, met haar ontwikkelingsbudgetten, met het herstel van de rust in de Zuid-Oostflank en met haar nieuwe relatie met Rusland, gaat die macht langzamerhand ook in politieke termen vertalen. Zoals het er nu naar uitziet, zal zij haar bijdrage aan een stabiele wereldorde allereerst richten op en ontlenen aan het multilaterale systeem. De VS daarentegen zullen bij handhaving van de Kissinger-doctrine inzetten op bilaterale arrangementen en machtsevenwichten en juist niet op versterking van het multilaterale systeem, ook in een brede interpretatie. Wij zien dezer dagen dat de ontwikkelingshulp tot bijna nul wordt afgebouwd.

Men zal echter het VN- en Bretton Woods-systeem willen gebruiken wanneer dat goed uitkomt. De VS hebben daarbij nauwelijks bondgenoten. Men ziet zichzelf in VN-verband op essentiële punten alleen staan, hoogstens met Israël of India of China aan hun zijde. Ik volg overigens nog steeds de gedachten van Jessica Mathews.

Het kan verkeren, maar deze nieuwe, zich ontwikkelende splijtzwan zou wel eens het centrale dispuut binnen de NAVO kunnen worden."

(Vaststelling begrotingen Defensie en Buitenlandse Zaken, Eerste Kamer, 5 februari 2002, EK 18, blz 18-893-895)

Agnes van Ardenne-van der Hoeven: "Uit een rondetafelconferentie die vorige week door de Doopsgezinde broederschap is georganiseerd, zijn civiele oplossingen als nieuw instrument naar voren gekomen. Zij stelt voor een databank op te richten waarin deskundigen worden opgenomen. Die mensen kunnen vervolgens worden getraind en ingezet als bijvoorbeeld civiele waarnemer of bemiddelaar.

(Tweede Kamer, Algemeen Overleg Conflictpreventiebeleid en Mensenrechtenbeleid, 28065 en 27742, nr. 3, 8 maart 2002)

ChristenUnie

Jurn de Vries (mede namens de SGP): "Naast de uitbreiding van de NAVO is ook het Amerikaanse raketschild een delicaat punt in de relatie tussen Rusland en de NAVO. De Amerikaanse regering heeft de koninklijke weg gevolgd en het ABM-verdrag opgezegd. Ik heb in het debat vorig jaar laten blijken dat ik er wel begrip voor had dat Amerika liever zijn kaarten zet op verdediging dan op vergelding met massavernietigingswapens.

Na 11 september is wel gezegd: Wat baat een raketschild tegen gekaapte vliegtuigen op een binnenlandse lijnvlucht? Niets natuurlijk, maar ik zeg het liever anders: Als leiders bereid blijken het leven van hun eigen mensen op te offeren om de vijand een zware klap toe te brengen, dan ben ik er ook niet gerust op dat de afschrikking met massavernietiging nog werkt. Het oude stelsel veronderstelde rationeel denkende en risico's afwegende tegenstanders. Maar in hoeverre gaat dit op voor Al Qaeda?

Ik wil hieraan nog iets toevoegen. De grote bedenking tegen het zich onkwetsbaar maken – even verondersteld dat dit met een raketschild zal lukken – is dat de onkwetsbare zonder risico anderen kan aanpakken. Zal die macht niet misbruikt worden? Onze fracties zouden daar geruster op zijn, indien de Amerikaanse regering haar goede wil zou tonen door een actieve rol te spelen in verdragen die de productie, het bezit en het gebruik van nucleaire, biologische en chemische wapens beperken of uitbannen en die vervolging van oorlogsmisdrijven regelen. Wij betreuren de eigen weg die Washington in deze zaken gaat. Al die verdragen zouden immers meer effect hebben als de machtigste mogendheid ter wereld zich daarachter zou scharen. Zou het niet goed zijn vanuit Europa meer hierop te hameren dan bezwaar te maken tegen de voorbereidingen voor een raketschild?"

(Vaststelling begrotingen Defensie en Buitenlandse Zaken, Eerste Kamer, 5 februari 2002, EK 18, blz 18-904)

D66

Jan Hoekema: Met het beoordelingskader voor humanitaire interventie stemt de heer Hoekema in, maar hij voegt er twee punten aan toe. Ten eerste de noodzaak van een zo groot mogelijk draagvlak, zeker bij ingrijpen zonder mandaat van de Veiligheidsraad. Ten tweede de proportionaliteit; men moet zich steeds afvragen of de gevolgen van een interventie, bijvoorbeeld het aantal burgerslachtoffers, niet slechter zijn dan het te bestrijden kwaad. Het punt van verantwoording achteraf ziet hij het liefst vervangen door verantwoording tijdens de interventie. Wie een interventie begint, heeft de morele en politieke plicht steeds af te wegen of die nog aan de oorspronkelijke doelstellingen beantwoordt. (Tweede Kamer, Algemeen Overleg Conflictpreventiebeleid en Mensenrechtenbeleid, 28065 en 27742, nr. 3, 8 maart 2002)

GroenLinks

Sam Pormes: “GroenLinks is wel tevreden over de richting die voor de omvorming van de krijgsmacht is gekozen, maar niet over het tempo en de mate waarin die wordt doorgevoerd.
[...]

In zijn State of the Union hebben wij wederom kennis kunnen maken met de spierballentaal van president Bush; hij wil nu ook maar ten strijde trekken tegen Irak, Iran en Noord-Korea. En opnieuw staan de bondgenoten buitenspel. De defensiespecialisten, verleden week bijeen in München, hebben zich kritisch uitgelaten. Er is aan de VS gevraagd, harde bewijzen op tafel te leggen voor directe betrokkenheid van deze landen bij het internationale terrorisme; men wil pas daarna over een eventuele uitbreiding van de acties praten. Is de regering van mening dat deze landen een gewapende aanval hebben uitgevoerd op het grondgebied van de NAVO, zoals in artikel 5 van het verdrag wordt omschreven? Is de houding van de Verenigde Staten niet in strijd met artikel 1 van het verdrag, namelijk dat partijen zich in internationale betrekkingen onthouden van bedreigingen met of gebruik van geweld op enigerlei wijze die onverenigbaar is met de doelstelling van de Verenigde Naties? Is het overeenkomstig de doelstellingen van de VN dat de Verenigde Staten deze landen met oorlog dreigt?
[...]

De leden van mijn fractie vinden dat er wordt voorbijgegaan aan de fundamentele nut-en-noodzaakdiscussie over de opvolging van de F-16. Waarom moet Nederland, dat pleitbezorger is van een Europese defensiemacht, nog een volledig opgetuigde marine, land- en luchtmacht houden? Is het niet veel logischer om luchtgevechtstaken te delen met andere Europese landen? Er ontbreekt een discussie over de manier waarop de toenemende Europese defensiesamenwerking zich vertaalt in besparingen door taakverdeling, verminderde duplicatie van taken en middelen. Er worden vraagtekens gezet bij de observatie dat de F-16 in 2010 technisch verouderd is. Volgens andere berekeningen zou een groot deel van de Nederlandse F-16's nog prima tot 2015-2020 kunnen doorvliegen. Kortom, de keuze kan ook om deze reden best nog een paar jaar worden uitgesteld.”
(Vaststelling begrotingen Defensie en Buitenlandse Zaken, Eerste Kamer, 5 februari 2002, EK 18, blz 18-898-900)

Farah Karimi: Zij is er een voorstander van om zodanige normen te hanteren dat humanitaire interventie een plicht wordt bij genocide en andere massale mensenrechtenschendingen. Zij onderschrijft de notitie daarom grotendeels. Met optreden zonder mandaat van de Veiligheidsraad moet uitermate voorzichtig omgegaan worden. In de realiteit van de internationale politiek zal dat echter soms nodig zijn.

Ten slotte wijst zij erop dat bij humanitaire interventie het beschermen van de bevolking (aanleiding van de interventie) niet ondergeschikt gemaakt moet worden aan de militaire strategie van het minimaliseren van het aantal eigen slachtoffers.

(Tweede Kamer, Algemeen Overleg Conflictpreventiebeleid en Mensenrechtenbeleid, 28065 en 27742, nr. 3, 8 maart 2002)

Lijst Pim Fortuyn

Pim Fortuyn: “Als je de centen hebt mag je wel een gokje wagen. Want je onderneemt als je meedoet met de bouw van de JSF. [...] Ik hecht aan een goede relatie met de VS, ook al omdat Nederland daar de tweede investeerder is. We zullen de JSF uiteindelijk ook wel nodig hebben.”
(TC Tubantia, Luchtmacht en VS lobbyen bij Fortuyn, 4 mei 2002)

PvdA

Ton Doesburg: “Het is naar het oordeel van mijn fractie niet mogelijk om binnen de Nederlandse arbeidsmarkt te voorzien in de personeelsbehoefte van een leger dat voldoende groot is om het in de Defensienota en daarna in de Tweede Kamer nog eens aangescherpte ambitieniveau te halen. Ook het opnieuw vervangen van de voor het personeelsbeleid verantwoordelijken zal het onmogelijke niet mogelijk maken. Wij zijn niet zo erg onder de indruk van de iets hogere instroom, waarvan de laatste tijd dankzij een combinatie van meer geld en lagere toelatingseisen sprake is. Wij zijn eerder bang dat de lagere toelatingseisen in de toekomst zullen gaan wringen, omdat het opleidingsniveau van de ingestroomde militairen zich niet verhoudt tot het niveau dat vereist is om alle hightechmaterieel van een modern leger adequaat te kunnen bedienen. Deze combinatie zal dan ook een lapmiddel blijven.
[...]

Nu kiezen voor de Joint Strike Fighter lijkt aantrekkelijk, maar toch zijn wij van mening dat het niet verstandig is om aanstaande vrijdag de knoop door te hakken. De reden daarvoor is gelegen in strategische ontwikkelingen. De zo-even genoemde veranderingen in het internationale gebeuren rond oorlog en krijgsmacht zijn op dit moment enorm. Als Nederland deelneemt in het grootste wapenprogramma ooit, met een totale investering van meer dan 200 mld dollar, moeten wij bij het begin absoluut zeker zijn dat wij aan het einde van het verhaal datgene krijgen wat wij nodig hebben. Mijn fractie vraagt zich af of dat het geval is.

De Amerikaanse strateeg Krepinevich heeft naar aanleiding van de ervaringen opgedaan in de conflicten van de afgelopen 15 jaar aangeraden om in Amerika het geld voor het Joint Strike Fighter-programma anders te besteden. Hij meent dat het in de eerste plaats van belang is, alleen de marineversie van de Joint Strike Fighter uit te ontwikkelen. Hij staat daarin blijkbaar niet alleen. De landen buiten de VS die al besloten hebben om mee te doen in het JSF-programma en die opteren voor het kopen van het toestel, kiezen alleen voor de maritieme versie. Nederland zou het eerste land zijn dat dit niet doet. Krepinevich stelt dat de kans groot is dat de landversie van de JSF niet geschikt zal zijn voor de conflicten waarmee wij de komende dertig jaar rekening moeten houden. Dit vraagstuk is veel belangrijker dan de discussie of de Joint Strike Fighter het beste toestel is of dat wij een aantal jaren langer gebruik moeten maken van de F-16 of niet. Dit gaat over de vraag wat mij met dit nieuwe wapen willen bereiken.

Krepinevich stelt voor om te investeren in langeafstandsbommenwerpers, onbemande vliegtuigen, “stealth and detecting”-technologie, uitbreiden en uitrusten van “special forces”, het vergroten van vuurkracht van de individuele soldaat, meer, beter en vooral minder kwetsbaar luchttransport, etc.

Als wij kijken naar de conflicten van de afgelopen jaren, lijkt deze keuze de schijn van aannemelijkheid te hebben. In dat geval zou de voor de hand liggende keuze voor Nederland er als volgt uitzien. Ten eerste uitbreiding van de marine, met name de transportcapaciteit. Men is daarmee al bezig. Die doet het blijkbaar ook uitstekend. Ten tweede uitbreiding van de luchttransportcapaciteit. Hierbij valt naar mijn oordeel ook te overwegen om te kijken naar het Duitse deel in het Airbus A400 M-programma. Ten derde uitbreiding van het Korps mariniers en het Korps commandotroepen. Dat zijn eenheden die ingezet kunnen worden. Als consequentie hiervan noem ik, ten vierde, een geleidelijke afbouw van de overige taken.

De Nederlandse generaals zullen hier waarschijnlijk tegen zijn. Zij houden graag vast aan de fictie van een volledige krijgsmacht. Dat is voor een klein land als Nederland nu eenmaal niet haalbaar. Het is

ook weinig zinvol, want die volledige krijgsmacht bestaat allang niet meer. Zij is voor Nederland personeel gezien onhaalbaar en bovendien onbetaalbaar.”
(Vaststelling begrotingen Defensie en Buitenlandse Zaken, Eerste Kamer, 5 februari 2002, EK 18, blz 18-901-903)

SP:

Harry van Bommel: Hoewel het niet de bedoeling is, zo meent hij de regering te begrijpen, dreigt de noodmaatregel die humanitaire interventie is, door het beoordelingskader genormaliseerd te worden. Ingrijpen lijkt namelijk noodzakelijk wanneer aan alle criteria wordt voldaan. Hij vindt overigens wel dat de VN en de Veiligheidsraad nog steeds richtinggevend zijn; VN-resoluties zijn uitgangspunt. Over democratisering van de VN is een nadere discussie volgens hem gewenst.
(Tweede Kamer, Algemeen Overleg Conflictpreventiebeleid en Mensenrechtenbeleid, 28065 en 27742, nr. 3, 8 maart 2002)

VVD

Wim van Eekelen: “Het is voor ons de vraag of terrorismebestrijding als zodanig voldoende houvast biedt als “een organiserend beginsel” in een alliantie. Ik zei het al: er zitten vreemde vogels in de coalitie, vele autoritair regimes. Bovendien gaat het minder om terrorisme als verschijnsel dan om de terroristen zelf en de organisatie die achter hen zit. Is dat een as van het kwaad, zoals president Bush suggereert? Misschien wel, maar ik had eerlijk gezegd na 11 september eerder de indruk dat zelfs de vroegere schurkenstaten zijn gaan inzien dat hun woorden en hun daden meer met elkaar in overeenstemming moeten worden gebracht en dat zij zich niet langer verborgen steun aan terrorisme kunnen permitteren.

[...]

Secretaris-generaal Robertson heeft de NAVO terecht verdedigd en zei: de alliantie blijft relevant. Zeker, maar vroeger spraken wij van een hoeksteen van het beleid en dat is toch iets anders. Bovendien, er deed zich een vreemde rush naar Washington voor. Iedereen wilde meedoen, maar weinigen waren nodig. Vroeger spraken wij van een coalitie van de “able and willing” – in staat en bereid – en meestal waren de landen minder “willing” dan “able”. Nu was het net omgekeerd, meer “willing” dan “able”, althans in Amerikaanse ogen niet in staat om wat nuttigs bij te dragen.

[...]

Een andere les uit de Afghaanse operatie lijkt mij de toenemende betekenis van onbemande vliegtuigjes voor verkenning. Het is nog niet zover dat zij ook wapens op hun doel kunnen brengen, maar die ontwikkeling zal zeker verder gaan en wordt algemeen erkend na de ervaringen in Kosovo. Naar ik hoop zal Nederland in de toekomst hiervoor middelen kunnen vrijmaken. Dit zou ervoor pleiten ons niet te snel vast te leggen op het aantal vliegtuigen dat de F-16 zal vervangen.

Als wij de NAVO in stand willen houden – en dat willen wij – zal Europa dingen moeten doen die ook voor Amerika van belang zijn. Dit wordt steeds moeilijker, zeker nu de Amerikaanse defensiebegroting gigantisch wordt verhoogd. [...] Terrorismebestrijding heeft ook vele niet-militaire aspecten en hier doet Europa uitermate nuttig werk, veel nuttiger dan op militair gebied, want daar doen de Amerikanen het liever alleen. Is dit nog wel mogelijk?

[...]

Vóór de Afghaanse operatie was een dominerende – welhaast exclusieve rol van de VS begrijpelijk – maar op lange termijn kan de alliantie niet gebaseerd zijn op een “wij Amerikanen koken en jullie Europeanen mogen afwassen”. Dit geldt trouwens ook voor de fase van vredesopbouw nadat de wapens zwijgen. Dan is Amerikaanse presentie ook nodig.”

[...]

Eritrea is een interessant voorbeeld van een “first in, first out”-operatie die niet helemaal in lijn is met eerdere gedachtevorming. Wij gingen er robuust in; kregen het commando, zelfs zonder de steun van een groot land, en bleven maar kort, korter dan aanvankelijk voor dit soort operaties was voorzien. Dat was kostbaar, maar hiermede werd wel een basis gelegd voor succesvolle voortzetting door onze opvolgers. Is dit een taak die de regering ook in de toekomst voor ogen staat? Ik kan mij dat

voorstellen, maar dan zou het ambitieniveau daarop moeten worden afgesteld en uiteraard ook de politieke besluitvorming. Als wij politiek alleen bereid zijn mee te doen als er geen risico's aan verbonden zijn, komt onvermijdelijk de vraag waartoe al dat mooie materieel en al die geoefende soldaten dienen. Uiteindelijk zal Nederland worden afgemeten naar de mate waarin wij bereid zijn verantwoordelijkheid te nemen en te dragen.

(Vaststelling begrotingen Defensie en Buitenlandse Zaken, Eerste Kamer, 5 februari 2002, EK 18, blz 18-896-897)

Frank de Grave: “Een aantal van u heeft opmerkingen gemaakt over het buitenlands beleid van de Amerikaanse president. De minister van Buitenlandse Zaken zal hierop reageren. Ik wil slechts van mijn kant zeggen dat de Amerikaanse regering in haar reactie op 11 september naar mijn oordeel tot dusver zeer weloverwogen en doortastend te werk is gegaan.”

(Vaststelling begrotingen Defensie en Buitenlandse Zaken, Eerste Kamer, 5 februari 2002, EK 18, blz 18-919)

Jozias van Aartsen: “Geen land, hoe groot en hoe sterk ook, kan zich in het internationale veld handhaven zonder te investeren in relaties met anderen. De Verenigde Staten gebruiken de instrumenten waarvan zij denken dat die het beste werken: internationale instellingen, bilaterale kanalen of ad-hocstructuren zoals de gevormde coalitie. Dat is naar de mening van de regering overigens bij uitstek een zakelijke benadering. Het is geen principiële keuze voor unilateralisme of tegen multilateralisme. Unilateralisme kan overigens in een wereld waarin economieën zo verweven zijn geraakt, niet meer bestaan. Dat weet de administratie, de regering in Washington, ook.

[...]

Sommigen menen dat het succes van de militaire campagne van de coalitie in Afghanistan de NAVO zou hebben gemarginaliseerd. Tegen deze “merchants of transatlantic doom”, zoals Robertson hen, geloof ik, heeft genoemd, zou ik drie feiten in het geding willen brengen.

Ten eerste zou de NAVO van het begin af aan de campagne in Afghanistan niet leiden. De reden daarvoor is simpel: er was en is nu eenmaal een bredere coalitie nodig. Ten tweede spelen tegelijkertijd NAVO-bondgenoten een belangrijke rol in de operatie Enduring Freedom en in ISAF. Britten, Duitsers, Canadezen en Nederlanders kunnen intensief samenwerken met de Verenigde Staten. Dat is een gevolg van die decennialange intensieve samenwerking in NAVO-kader. Ten derde: diegenen die menen dat het gevolgde Afghanistanmodel van een ad-hoccoalitie het leidende model zou kunnen worden voor de toekomst, hebben mijns inziens net zo ongelijk als diegenen die iets dergelijks hebben gezegd na Desert Storm. Wij weten eigenlijk niet welk model in de toekomst zal worden gebruikt, maar één ding staat voor het Nederlandse kabinet vast: de NAVO zal een uiterst belangrijke rol spelen op het gebied van multinationale crisispreventie en crisisbeheersing, en in die zin doodeenvoudig de hoeksteen van ons veiligheidsbeleid zijn en blijven.

[...]

Al voor 11 september stond de multilaterale wapenbeheersing onder druk. Ik meen dat de heer Van Gennip hier meer in het bijzonder op heeft willen wijzen. De VS hebben gekozen voor een eclectische benadering, waarbij per verdrag is bezien of het de nationale belangen diende dan wel schaadde. Bovendien klonk ook luider een fundamentele twijfel door over de effectiviteit van het multilaterale systeem, waaraan kwaadwillenden zich zonder angst voor serieuze sancties zouden kunnen onttrekken. Bij Irak is dat meer in het bijzonder aan de orde.

Het begint nu duidelijk te worden dat de pleitbezorgers voor deze systeemkritiek na 11 september in Washington aan het langste eind trekken. Dat wringt, omdat een multilateraal systeem dat niet door de VS wordt ondersteund, op langere termijn onhoudbaar is. Europa, waaronder Nederland, hecht aan behoud en versterking van het multilaterale systeem, omdat dit systeem uiteindelijk de meest duurzame veiligheid biedt. De regering is overigens niet blind voor de feiten van het multilaterale systeem, maar dit besef noopt tot versterking van het systeem en niet tot een proces van ondergraving ervan.

(Vaststelling begrotingen Defensie en Buitenlandse Zaken, Eerste Kamer, 5 februari 2002, EK 18, blz 18-925-927)